

6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sosyal Yaşamın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi: Nurdağı Örneği

Evaluation of Social Life in the Context of Gender After the 6 February 2023 Earthquake:
The Case of Nurdağı

İpek Beyza ALTIPARMAK*, Ebru BİREL**

Öz

Doğal afetler doğanın çeşitli unsurlarına uyum sağlama zorunluluğunu insanlığın karşısına bir gereklilik olarak sunmaktadır. Son dönemlerde yaşanan depremler sebebiyle oluşan hayat kayıpları ve maddi yıkımlar alınan tedbirlerin iyileştirilmesi ve önemsenmesini sıklıkla gündeme getirmektedir. Buradan hareketle günümüzde ülkelerin modern afet yönetimi stratejisine sahip olması oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalar toplumu oluşturan bireylerin afetlerden farklı şekillerde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda dezavantajlı gruplar içinde yer alan kadınların afetlerden farklı boyutlarda etkilendiğini söylemek mümkündür. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem felaketi sonrasında birçok ilde sosyal yaşam köklü bir biçimde değişime uğramış ve zorunlu olarak yeni yaşam koşulları oluşmuştur. Yapılan çalışmada depremden büyük ölçüde etkilenen Nurdağı ilçesi ve bu ilçede oluşturulan çadır kentler incelenmiştir. Çalışmaya Nurdağı’nda çadır kentte yaşayan 30 depremzede kadın katılmıştır. Nitel araştırma deseni ile kurgulanan çalışma bağlamında deprem öncesi ve deprem sonrası sosyal yaşam içinde var olan toplumsal cinsiyet unsurları incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda deprem öncesi toplumsal yaşamda var olan toplumsal cinsiyet kaynaklı rol ve sorumluluk paylaşımının depremden sonra da devam ettiği ve bu nedenle kadınların kendini eşit olmayan sosyal koşullar bağlamında değerlendirdikleri saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda afet yönetimi konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı bir bakış açısının geliştirilmesi ve bu yönde stratejik adımlar atılması önerisi ortaya koyulmuştur. **Anahtar sözcükler:** Toplumsal cinsiyet, deprem, kadın.

Abstract

Natural disasters necessitate people to adapt to the various elements of nature. The loss of life and financial destruction caused by the recently experienced earthquakes often bring the importance of the measures to be taken into question. From this point of view, it is essential for countries to have modern disaster management strategies these days. Several research reveal that individuals making up the societies are affected by disasters in different ways. In this context, it is possible to say that women in disadvantaged groups are affected by disasters to a large extend. After the earthquake disaster happened on 6th February 2023, social life in many provinces has radically changed and new living conditions have inevitably been emerged. In the current study, Nurdağı district, which was greatly affected by the earthquake, and the tent cities formed in this district were examined. 30 earthquake survivors living in a tent city in Nurdağı have

* Doç. Dr. Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: ipek.altiparmak@btu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2971-3090.

** Doktora Öğrencisi, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: ebru.birel21@outlook.com, ORCID: 0000-0002-5987-9297.

participated in the study. In this study, which was designed with a qualitative research design, the gender elements that existed in social life before and after the earthquake were also examined. As a result of the study, it was determined that the gender-based role and responsibility sharing that existed in life prior to the earthquake continued after the earthquake and women therefore evaluated themselves in the context of unequal conditions. As a result of the study, it was proposed to develop a gender equality-oriented perspective on disaster management and to take strategic steps in this direction.

Keywords: Gender, earthquake, women.

Giriş

Bireylerin doğuştan sahip oldukları biyolojik özellikleri doğrultusunda toplum içinde sınıflandırılması cinsiyet; bu biyolojik cinsiyete toplum tarafından yüklenen anlamlar doğrultusunda kişilerden beklenen rol ve davranışlar ise toplumsal cinsiyet kavramıyla açıklanmaktadır (Çapcıoğlu ve Çetin, 2020, s. 7). Ataerkil sistem içinde kadın ve erkek olmaya bağlı olarak belirlenen roller, toplumsal hayat içerisinde kişinin içinde yaşamış olduğu kültürel özelliklere bağlı olarak şekillenmektedir (Altıparmak, 2018, s. 182; Güdekli, 2016, s. 48). Toplumun sahip olduğu kültürel özellikleri barındıran anlamlar kadın ve erkeğin toplum içindeki davranışlarını, giyim tarzlarını, önceliklerini, tüketim tarzlarını, buldukları mekânları ve hatta meslek seçimlerini dahi etkilemektedir. Zira erkek ya da kadın olarak toplumsal farklılığı ifade eden durumlar beraberinde kişileri toplum tarafından belirlenen davranışlar doğrultusunda hareket etmeye ve yaşam tarzlarını bu rollere göre belirlemeye zorlamaktadır (Vatandaş, 2007, s. 30).

Toplum tarafından kadın ve erkeğe biçilen toplumsal cinsiyet rolleri cinsiyetler arasında eşit olmayan bir toplumsal düzenin oluşmasına yol açmaktadır (Kurttaş, 2017, s. 270). Toplumsal yaşamda kadın ve erkeğin farklı konumlanmasında etkili olan toplumsal cinsiyet rolleri, genel anlamda erkeğin avantajlı olduğu bir toplumsal yapıyı oluşturmaktadır. Nitekim tarih boyunca sosyal yaşam kadınların çeşitli ayrımcılıklara maruz kalarak dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığı düzenlemeleri içermektedir (Saygılıgil, 2016, s.10). Diğer bir deyişle çoğu kez çifte dezavantaj durumu doğmaktadır (Çılğın, 2023, s. 1326; Karadağ ve Eroğlu, 2019, s. 50; Krishnaraj, 1997, ss. 408-409). Bu durum afetler karşısında da ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin mevcut politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik geliştirdikleri bakış açılarıyla oluşturulan afet yönetim stratejileri kadının afetler karşısındaki konumunu etkilemektedir. Bu durum afetlerin doğasında bulunmamaktadır. Afetlerin bireyler üzerinde farklı etki alanlarının olması toplumsal yapının bireyleri farklı konumlandırması ve eşitsizlik sistemlerini desteklemesinden kaynaklanmaktadır (Düger ve Yaman, 2022, s. 932).

Yapılan çalışmalar cinsiyet ayrımına bağlı olarak kadın ve erkeklerin doğal afetlerden farklı şekillerde etkilendiğini ve toplumsal yaşamda dezavantajlı konumda bulunan kadınların olumsuz etkilenme düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Anderson ve Manuel, 1994, ss. 730-731; Çakmak, Ocaktan ve Akdur, 2018, s. 94; Çelebi Boz ve Şengün, 2017, s. 365). Nitekim Kung ve Chen'in (2012, ss. 1543-1544) "Perception of Earthquake Risk in Taiwan: Effects of Gender and Past Earthquake Experience" başlıklı çalışması kadınların demografik faktörlerden kaynaklı olarak depreme yönelik daha yüksek risk algısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle kültür, eğitim durumu, afet bilinç düzeyi, yetiştirilme tarzları vb. gibi durumlar bireylerin afetlerden farklı şekillerde etkilenmelerine neden olan etmenler arasında değerlendirilebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı ile afet sonrası yapılacak olan düzenlemelerde cinsiyetler arası eşitsizliğe yol açan temel unsurların göz önünde bulundurulması gerekli düzenlemelerin yapılmasının kadınların doğal afetlerden etkilenme düzeylerinin azaltılması noktasında önemli katkılar sağlayacağı ortadadır (İnal ve Paksoy Erbaydar, 2012, s. 41). Bu doğrultuda Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremler sonrası Nurdagi'nda sosyal yaşamın toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmada kadınların deprem sonrası sosyal yaşamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı karşılaşmış olduğu sorunlar incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak deprem ve toplumsal cinsiyet ilişkisi değerlendirilmiş daha sonra saha araştırması sonucunda elde edilen veriler konunun amacına uygun olarak analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde tespit edilen temel sorunlar değerlendirilerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Deprem ve Toplumsal Cinsiyet

AFAD (2014, s. 23), Açıklamalı Afet yönetimi Terimler Sözlüğü'nde afetleri "Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay" olarak tanımlanmıştır. Bu olaylar bireylerin maddi ve manevi olarak çeşitli yıkımlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Deprem ise; "Tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı" olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2014, s. 58). Aktif fay hatları sayıca fazla olan Türkiye'de en fazla meydana gelen doğal afetlerden biri depremlerdir. Depremler açısından Türkiye tarihi incelendiğinde küçük ya da büyük ölçekli pek çok depremin olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından oluşturulan 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023) Türkiye'de 1912 yılından günümüze kadar 20 adet 7.0 ve üstünde deprem gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

1970'li yıllardan itibaren kadın ve erkeklerin afetler karşısında farklı etkiler alması durumu uluslararası akademik literatürde ilgi görmüş ve bu anlamda ülkelerin sahip olduğu politikalar gündeme gelmeye başlamıştır (Dursun, 2020, s. 67). Ülkemizde ise afet yönetim sistemi ile ilgili tartışmaların başlaması süreci 1990'lı yıllara dayanmaktadır. 1992 yılında Erzincan'da ve 1995 yılında Dinar'da gerçekleşen depremler neticesinde afet yönetiminde neler yapılabileceği konusu gündeme gelmiş ve bununla beraber çarpık kentleşme ve binaların dayanıklılık durumları konusundaki düzenlemeler hayata geçirilmeye başlamıştır (Işık vd., 2012, s. 91). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri ile yarım milyondan fazla bina hasar görmüş ve beraberinde pek çok kayıp yaşanmıştır. Söz konusu depremlerden zarar gören bir diğer il ise Gaziantep'tir. Gaziantep'in İslâhiye ve Nurdağı ilçeleri depremden büyük ölçüde zarar görmüş ve ilçelerin gerek enerji gerekse iletişim alt yapısı çöküşe uğramıştır. Nüfus bakımından değerlendirildiğinde Gaziantep ilinde 2.154.051 ve Nurdağı ilçesinde ise 41.322 kişi ikamet etmektedir (TÜİK, 2023). Gaziantep ülke ihracatının en fazla gerçekleştiği altıncı il olmasının yanı sıra gastronomi ve tarih turizmi konusunda atılımlar gerçekleştirmesi bakımından oldukça önemli bir konumda yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Gerçekleşen büyük doğal afetlerden (deprem, sel, salgın vb.) sosyal yaşamda farklı özelliklere sahip olan kişiler (yaş, cinsiyet, ekonomik durum vs.) var olan eşitsizliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde etkilenmektedir (Akçakaya ve Him, 2020, s. 13). Bu eşitsizlikler kimi zaman yaşlılık ve sosyal dışlanma kimi zaman şiddet ve eşitsiz eğitim süreci kimi zaman ise istihdam ve iş hayatı koşullarında kendini göstermektedir (Yerlikaya Şaşmaz, 2022, s. 77). Bu noktada dezavantajlı grupların güçlendirilmesi pek çok sosyal sorun kaynağı ile mücadele etmeyi gerekli kılmaktadır. Söz konusu toplumsal cinsiyet kaynaklı eşitsizlik alanlarının birini de afet sonrası süreçler oluşturmaktadır. Afet öncesi var olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri deprem sonrası sosyal yaşamda da görünürlük kazanarak kadınlar açısından yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Horton, 2012, s. 306).

Günümüzde doğal afetlerin dünyanın her yerinde görüldüğü bir gerçektir. Türkiye de pek çok bölgesi fay hatları üzerinde yer alan bir ülke konumundadır. Yaşanan coğrafyanın konumu, sosyal ve kültürel yapı gibi etkenler doğal afetlere karşı alınan önlem ve gerçekleştirilen müdahale hizmetlerini şekillendirmektedir. Bu nedenle genel bir perspektifle bakıldığında sahip olunan gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesi ve kültürel parametreler toplum tarafından takınılan tutumu önemli ölçüde şekillendirmektedir. Nitekim Gündüz'ün (2022, ss. 456-457) "Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile Çıkarılması Gereken Dersler Haiti ve Japonya Depremi Örneği" adlı çalışması ülkelerin sahip olduğu olanaklar ve gelişmişlik düzeyleri bağlamında kadınların 2010 yılı Haiti ve 2011 yılı Japonya depremlerinden nasıl etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ülkelerin cinsiyetlere yönelik sahip olduğu bakış açısı incelenmiş ve kadınların afet dönemindeki yardım potansiyelleri değerlendirilmiştir. Ayrıca her iki ülke kadınların sosyal zarar görebilirliği noktasında şiddet, eşitsizlikler, yabancı uyruklu kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerindeki baskı, hamilelik ve sağlık problemleri, engelli olma durumu, güvenli alan yetersizliği, istihdam alanlarındaki

sorunlar alt başlıkları ile ele alınmıştır. Her iki ülke arasında benzer ve farklı yönlerden kadınların zarar görebildiği saptanmıştır. Bu noktada ulaşılan en temel bulgu Haiti'nin sahip olduğu imkan ve olanaklar ile kadınlara yönelik iyileştirme ve yeniden yapılanma çalışmalarının daha uzun zaman aldığı Japonya'nın ise gelişmiş bir ülke olması nedeniyle bu süreçlerin oldukça hızlı bir biçimde ilerlediği yönündedir.

Toplumların afetle mücadele süreçlerinin sadece ekonomik güçlenme ile değil aynı zamanda sahip olunan eşitlikçi bakış açısıyla da şekillenmesi oldukça önemlidir. Kişi'nin (2022, ss. 456-457) "Deprem Soslolojik Boyutu: 2020 Elâzığ Depremzedeleriyle Yapılan Niteliksel Bir Araştırma" adlı çalışmasında 33 katılımcı ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiş ve toplumun sahip olduğu yapısal özellikler temelinde depremin kişilere farklı şekillerde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda hareket ettikleri ve bu durumun olumsuz birtakım sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir. Bu olumsuz sonuçların bir kısmı kadınların deprem esnasında kaçmak yerine örtünmeye öncelik vermesi, hareketlerini kısıtlayan elbiselerinin olması ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sayıca yüksek olması şeklinde ortaya koyulmuştur. Bununla beraber kadınların kişisel bakımlarını gerçekleştirmede zorlandıkları, eşlerinin sahip olduğu bunalım ve gerginlikleri aile içi ilişkilere yansıtmasından kaynaklı çaresizlik yaşadıkları ve ev içi sorumlulukların fazla olması gibi durumların kadınları olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Benzer bir yaklaşım Caterina ve arkadaşlarının (2020, ss. 50-51) Toplumsal Cinsiyet ve Afet Risk Azaltma Eğitim Seti başlıklı çalışmalarında da görülmektedir. Yapılan çalışmada toplumsal cinsiyet kaynaklı olumsuz durumlar ortaya koyulmuştur. Afet durumlarında toplumsal cinsiyetin kadınlar üzerindeki olumsuz etkileri çalışma ve yoksulluk, kadınların sosyal yaşamda sorumlu olarak görüldükleri ev işleri, kadın hastalıkları ve gebelik durumları, özel alan sıkıntısı, güvenlik ve şiddet bağlamında ele alınmıştır. Bu doğrultuda afet sonrası sosyal yaşamın düzenlenmesine ilişkin uygulamaların toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı göz önünde bulundurularak yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Afet sonrası süreç yönetimi ve bu süreçte toplumsal cinsiyete duyarlı adımların atılabilmesi adına oluşturulan stratejiler oldukça önemlidir (Yumarni, Amaratunga ve Haigh, 2014, s. 770). Deprem gibi afetler özellikle yaşanan kayıpların da büyüklüğüne bağlı olarak toplumlara travmatik bir şekilde etkilemekte, maddi ve manevi pek çok kayıp yaşanmasına neden olmaktadır. Bu etkilerin azaltılabilmesi için durum tespit çalışmalarının yapılması ve gelişmiş ülke örneklerinin incelenerek yeni yol haritalarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Yapılacak yeni ve eşitlikçi düzenlemeler ile deprem sonrası süreçte oluşan yeni koşullar ve bu koşulların düzenlenmesi noktasında modernize edilmiş afet yönetim sistemleri, sosyal hayatın eşitlikçi paylaşımı noktasında önemli kazanımlar sunacaktır.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Uzun yıllardan beri insanlık çeşitli doğal afetlerle karşılaşmakta ve önlem alma zorunluluğu ile yüzleşmektedir. Son yıllarda yaşanan iklim değişiklikleri, salgın, sel ve depremler tüm dünyaya doğa ve insanlığın sıkı bağlarla birbirine bağlı olduğunu göstermiştir. Doğa ile uyum içinde yaşamak ve verdiği işaretleri değerlendirmek bundan sonraki zaman diliminde daha da önemli bir hale gelmiştir (Talu, 2016, s. 70). Kahramanmaraş ve Hatay merkezli yaşanan ve büyük bir etki alanına sahip depremler sonucu pek çok ilde maddi ve manevi kayıplar yaşanmıştır. Yapılan çalışma deprem felaketi sonrasında oluşturulan çadır kent alanlarında toplumsal cinsiyete dayalı birtakım etkileri ve kadınların sosyal yaşam içindeki konumunu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Deprem toplumsal bir risk unsurudur ve bu yönüyle konu ile ilgili çalışmalar pek çok disiplinin (psikoloji, sosyal hizmetler vb.) ilgi alanına girmektedir. Toplumun gerek maddi gerekse manevi yönden etkileyen, değiştiren ve dönüştüren deprem felaketlerinin toplumsal etkileri sosyoloji bağlamında da değerlendirilebilmektedir (Akpolat vd., 2021, s. 747). Deprem sonrasında sosyal koşulları anlamak ve yaşanan değişimlerin dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisinin tespiti dâhilinde birtakım iyileştirme ve güçlendirme çalışmaları yapmak oldukça önemlidir. Bu noktada yapılan çalışma gerek kadının sosyal yaşam içindeki dezavantajlı yönü konusunda durum saptaması yapması gerekse aile içi ilişkilerin nasıl değiştiğinin tespitini yapması noktasında önemli görülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Doğa kaynaklı afetler arasında değerlendirilen depremler şiddeti arttıkça yıkıcılığı da artan ve büyük hasarlar verebilen afetler olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda tek belirleyici kuşkusuz depremlerin büyüklüğü değildir. Ülkelerin sahip olduğu gelişmişlik düzeyi, afet yönetimi bilinci ve afetleri önlemede alınan tedbirler büyük önem taşımaktadır (Enarson ve Meyreles, 2004, s. 73). Afetler için gerçekleştirilen uygulamaların içeriği ve oluşturulan farkındalık düzeyi de konunun bir diğer yönünü oluşturmaktadır. Dezavantajlı grupların afetlerden doğrudan ve dolaylı bir şekilde daha fazla etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda (Ünür, 2021, s. 353) kadınlar noktasında toplumsal cinsiyet eşitliği odağında adımlar atılması ve stratejiler geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Deprem sonrası oluşan yeni barınma şartlarında kadınların cinsiyete bağlı karşılaştığı sorunlar ve eşitsizlikler göz önünde bulundurularak gerçekleştiren çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Alan verileri derinlemesine mülakat gerçekleştirilerek elde edilmiş ve deprem öncesi ile deprem sonrası süreçte kadının toplumsal cinsiyete dair algısı ve toplumsal cinsiyetin sosyal yaşam üzerindeki etkisi ortaya koyulmuştur. Bu yöntem sayesinde araştırmacı çeşitli ayrıntıları ortaya koyabilme ve konuları derinlemesine sondajlama imkânına daha etkin bir biçimde sahip olabilmektedir. Çalışmanın etik kurul uygunluk kararı Bursa Teknik Üniversitesi Fen, Mühendislik ve Sosyal Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-69707128-050.02.04-103310 sayılı ve 07.04.2023 tarihli kararı ile alınmıştır.

Evren ve Örneklem

6 Şubat 2023 tarihinde saat 04.17 ve 13.24'te Kahramanmaraş merkezli Mw7,7 (odak derinliği:8,6 km) ve Mw7,6 (odak derinliği:7 km) büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. 20 Şubat 2023 tarihinde ise Hatay'da saat: 20.04'te Mw6,4 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir. Oluşan depremler başta Kahramanmaraş ve Hatay olmak üzere 11 ili olumsuz yönde etkilemiş ve iki büyük deprem de büyük yıkımlara neden olmuştur. Depremden etkilenen iller arasında Gaziantep de yer almaktadır. Gaziantep'in Nurdağı ve İslahiye ilçeleri depremden en çok etkilenen yerler olarak öne çıkmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın evrenini yaşanan deprem felaketi sonrasında en çok etkilenen yerleşim yerlerinden biri olan Nurdağı oluşturmaktadır. Nurdağı'nda yaşanan yıkımdan sonra ilçede çadır kentler kurulmuş ve halk çadır kentlerde yaşamaya başlamıştır. Oluşan bu yeni mekânsal yapı içinde kadının toplumsal cinsiyet bağlamında konumu ve sosyal ilişkilerin niteliği değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmada özellikle ana kütlenin sınırlarının büyük olduğu ve bilinmediği durumlarda kullanılan kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu noktada ilk olarak ana kütleli oluşturan temsilci bir birime ulaşılmakta ve buradan hareketle diğer birimlerle iletişime geçilmektedir. Bu yöntem aynı zamanda araştırmacı ve katılımcı arasında güven ortamının oluşmasının destekleyici olduğu çalışmalarda tercih edilmektedir. Katılımcıların sunduğu referanslarla örneklem birim sayısının büyüdüğü görülmektedir (Karagöz, 2017, s. 66). Çadır kette kalan ve travmatik durumu devam eden depremzede katılımcılar bir diğer katılımcıyı (akraba, komşu, arkadaş, tanıdık vb.) tavsiye etmişler ve katılımcılar oluşan bu güven ortamı içinde mülakatları gerçekleştirmişlerdir. Bu noktada çalışmanın ilk aşamalarında kadınlarla görülen çekimserlik durumunun ilerleyen süreçlerde kısmen ortadan kalktığı görülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Kahramanmaraş ve Hatay merkezli meydana gelen depremler nedeni ile 50 binden fazla vatandaş hayatını kaybetmiş ve oluşan mevcut tabloda ülke çapında seferberlik ilan edilmiştir. Buradan hareketle özellikle kayıplar yaşamış bireylerde depreme yönelik travmatik durumların çalışmanın yapıldığı dönemde de devam ettiği gözlemlenmiştir. Nitekim çalışma kapsamında 34 kadın ile görüşme yapılmış ancak 4 kadın deprem anını anlatıp ağlamaya başlamış, yaşadığı kayıplar ile kendini iyi hissetmediğini belirtmiş ve bu nedenle mülakatları tamamlayamamıştır. Mülakatlar esnasında yapılan bir diğer tespit kadınların çadır kentte yaşadıkları mekânların yetersizliği üzerine olmuştur.

Çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Yapılan mülakatlar katılımcıların bilgisi dâhilinde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve daha sonra araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. Elde edilen veriler özgün haline sadık kalınarak betimsel yöntem ile analiz edilmiştir. Veriler önce ana başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Ana başlıkların belirlenmesinin ardından alt başlıklar oluşturulmuş ve kategorize edilmiştir. Mülakatlar 20 Nisan – 20 Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 30-40 dk. aralığında sürmüştür. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak sağlanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların kimlik bilgilerinin gizliliği ön planda tutulmuş ve bu bağlamda katılımcı kadınlar G. K. 1 (görüşülen kadın 1), G. K. 2 (görüşülen kadın 2) vb. şekilde numaralar ile ilerleyen temsili kısaltmalar ile çalışmada belirtilmiştir. Çalışma kapsamında iki temel problem belirlenmiştir.

- Deprem felaketi sonrası oluşan yeni yaşam alanlarında toplumsal cinsiyet kaynaklı rol ve sorumluluk paylaşımı mevcut mudur?
- Deprem felaketi sonrası aile içi ilişkiler yeni kurgulanan mekândan (çadırkent) ne yönde etkilenmiştir?

Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Sosyal Yaşamın Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Değerlendirilmesi: Nurdağı Örneği adlı çalışmanın alan verileri değerlendirilirken ilk olarak görüşülen kadınların sosyo-demografik bilgileri ele alınmıştır. Bu bağlamda sosyo-demografik veriler analiz edilmiş ve daha sonra sosyal yaşamda toplumsal cinsiyete yönelik bilinç düzeyi başlıklı bölümde kadınların sosyal yaşamda kendilerini nasıl konumlandıkları ve sorumluluk paylaşımı konusundaki durum ele alınmıştır. Son bölümde ise deprem sonrası çadır kentte cinsiyet rolleri algısı bağlamında kadınların yaşadıkları yerler ve bu yerlerde oluşan yeni iletişim ve ilişki biçimlerinin konumlanışı değerlendirilmiştir.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Toplumsal cinsiyet algısı üzerinde sahip olunan sosyo-demografik özelliklerin büyük etkisi bulunmaktadır. Sahip olunan eğitim durumu, bireyin yaşadığı çevre ve kültür yapısı, ekonomik durum gibi pek çok temel parametre bireyin sosyal yaşamı algılama biçimini önemli ölçüde etkilemektedir (Chaulagain, Gautam ve Rodrigues, 2018, ss. 14-15). Yapılan çalışma bağlamında kadınların sahip olduğu yaş, eğitim durumu, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı ve eşin mesleği değerlendirilmiş ve bu bağlamda toplumsal cinsiyet algısına yönelik farkındalık durumu ve sosyal yaşamı algılama biçimi ele alınmıştır.

Tablo 1. Görüşülenlerin kadınların sosyo-demografik özellikleri

Görüşülen Kadınlar	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Eşin Mesleği
G.K. 1	30	Lise	Evli	4	Serbest Meslek
G.K. 2	45	Lise	Evli	4	Memur
G.K. 3	43	Ortaokul	Evli	3	Emekli
G.K. 4	42	Lisans	Bekar	---	---
G.K. 5	27	Lisans	Evli	1	Astsubay
G.K. 6	19	Lise	Bekar	---	---
G.K. 7	40	Ortaokul	Evli	3	Emekli
G.K. 8	38	Lisans	Bekar	---	---
G.K. 9	33	İlkokul	Evli	2	İşçi
G.K. 10	33	İlkokul	Evli	2	Serbest Meslek
G.K. 11	33	Lise	Evli	3	İşçi
G.K. 12	25	Lisans	Evli	---	İşçi
G.K. 13	34	Lise	Evli	3	İmam
G.K. 14	37	Ortaokul	Evli	3	Serbest Meslek
G.K. 15	57	Ortaokul	Evli	3	Emekli
G.K. 16	51	Ortaokul	Evli	7	Emekli
G.K. 17	34	İlkokul	Evli	3	İşsiz
G.K. 18	60	İlkokul	Evli	4	Emekli
G.K. 19	24	Ortaokul	Evli	2	Memur
G.K. 20	28	Lisans	Boşanmış	1	---
G.K. 21	26	Okur-Yazar	Evli	3	İşsiz
G.K. 22	27	Lise	Evli	2	İşsiz
G.K. 23	19	İlkokul	Bekar	---	---
G.K. 24	35	Lisans	Bekar	---	---
G.K. 25	21	Ön Lisans	Bekar	---	---
G.K. 26	31	Lisans	Bekar	---	---
G.K. 27	26	Lisans	Bekar	---	---
G.K. 28	22	Ortaokul	Bekar	---	---
G.K. 29	34	Okur-Yazar	Evli	3	İşsiz
G.K. 30	24	Lise	Bekar	---	---

Araştırmaya katılan kadınların 7'si (%23) 16-25 yaş aralığında, 14'ü (%47) 26-35 yaş aralığında, 6'sı (%20) 36-45 yaş aralığında, 1'i (%3) 46-55 yaş aralığında ve 2'si (%7) 56-65 yaş aralığında bulunmaktadır. Kadınların eğitim durumu incelendiğinde ise 2 (%7) kadın okur-yazar, 5 (%17) kadın ilkökul, 7 (%23) kadın ortaokul, 7 (%23) kadın lise, 1 (%3) kadın ön lisans ve 8 (%27) kadın ise lisans mezunudur. Çalışma kapsamında yapılan mülakatlarda kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe konuşmaya daha yatkın bir tavır sergiledikleri ve kaygılarını daha rahat dile getirebildikleri görülmüştür.

Kadınların medeni durumu incelendiğinde 19 (%64) kadının evli, 10 (%33) kadının bekar ve 1 (%3) kadının boşanmış olduğu saptanmıştır. Kadınların çocuk sahibi olma durumu incelendiğinde 2 kadının (%7) 1 çocuğa sahip olduğu, 4 kadının (%13) 2 çocuğa sahip olduğu, 9 kadının (%30) 3 çocuğa sahip olduğu görülmüştür. 4 kadın (%13) 4 veya daha fazla sayıda çocuğa sahiptir. 11 kadının (%37) ise çocuğu bulunmamaktadır. Kadınların çocuk sahibi olması durumunun kadınların deprem algısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Kadınların süreç içinde “anne” olarak çocukları üzerinden çeşitli kaygılar yaşadıkları saptanmıştır (G.K. 1, G.K. 2, G.K. 7, G.K. 11, G.K. 13, G.K. 16, G.K. 19, G.K. 22, G.K. 29).

Evli olan kadınların eşlerinin sahip olduğu işler değerlendirildiğinde ise 3 kişinin (%16) serbest meslek sahibi, 2 kişinin (%11) memur, 5 kişinin (%26) emekli, 1 kişinin (%5) astsubay, 1 kişinin (%5) imam ve 3 kişinin (%16) işçi olduğu saptanmıştır. 4 kadın eşinin (%21) işsiz olduğunu belirtmiştir. Bu noktada eşinin işsiz olduğunu belirten kadınların 3’ü eşinin deprem nedeniyle işini kaybettiğini belirtmiştir. Bu noktada depremin ekonomik anlamda da zarar veren yüzü kendini göstermiştir. Örneğin G.K. 6 ve G.K.8 depremden önce gelire sahip olduklarını ancak deprem sonrasında sahip oldukları mal varlıklarını kaybettiklerini belirtmiştir.

G.K. 6 Hayır şu an deprem dolayısıyla hiçbir şeyimiz kalmadı. Evimiz arabamız, işyerimiz hepsi gitti. Göçük altında kaldı.

G.K. 8 2 ay önce vardı şu an yok. Ondan önce (depremden) vardı tabiki.

Kadınların ekonomik gelir durumu incelendiğinde 10 kadının (%25) kendi gelirinin olmadığı ve eşinin kazancı ile hayatlarını sürdürdükleri saptanmıştır. Yapılan mülakatlar esnasında kendi mesleği olduğunu belirten kadınların ise sahip oldukları mesleklerin daha çok öğretmenlik, temizlik görevlisi ve kasiyerlik olduğu saptanmıştır. Öğretmenlik noktasında ise kadınlar halı- kilim öğretmeni, dikiş öğretmeni, kreşte ve müftülükte öğretmenlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Kadınların mesleklerinin hizmet sektöründe yoğunlaşması da meslekler arası yoğun temsil durumunu meydana getiren toplumsal cinsiyet yansımalarının bir biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal Yaşamda Toplumsal Cinsiyete Yönelik Bilinç Düzeyi

Bireylerin sosyal yaşama katılımını etkileyen en önemli unsurlardan birisi sosyal inşa sürecinde edindikleri izlenimler ve sosyal öğretilerdir. Özellikle çocukluk döneminde aile ve kültürün etkisiyle toplumsal yapıya yönelik oluşan bilinç düzeyi bireyi hayatı boyunca etkilemekte ve sosyal algısını şekillendirmektedir (Cebecioğlu ve Altıparmak, 2016, s. 137). Sosyal yaşamın eşit paylaşımı için cinsiyetler arası eşitlik sağlanması oldukça önemlidir. Bu noktada çalışma kapsamında kadınların sosyal yaşam içinde toplumsal cinsiyete yönelik bilinç düzeyi saptanmak istenmiştir. Çalışmaya katılan kadınlara toplumsal cinsiyet rollerine dair bilgiye sahip olup olmadıkları sorulmuştur. Kadınların %43’ü (13 kişi) toplumsal cinsiyet rolleri hakkında çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Yapılan açıklamaların genellikle kadın-erkek eşitsizliği, ayrımcılık ve emek üzerinden ilerlediği görülmüştür. Bu noktada kadınların sosyal hayatın roller bakımından eşitsiz bir biçimde paylaşıldığının farkında olduğu ancak sorun ile ilgili herhangi bir kavramsallaştırma ya da temellendirme noktasında yetkin bir bilgiye sahip olmadığı görülmüştür.

G.K. 1 Var olan bilgim kız erkek ayrımı yapmaksızın erkeklerin daha ön planda olduğunu düşünüyorum. Cinsiyet olarak yani. Hani daha baskın daha ön planda olduğunu düşünüyorum yani. Kadınlardan daha çok beklenti var bu konuda. Ne olursa olsun kadın her zaman o konuda eziliyor yani o bir gerçek.

G. K. 6 Toplumsal cinsiyet derken yani kadın ve erkek eşitliği veya eşitsizliği. Pek yok ya o konuda bir fikrim. Aslında şöyle var erkek çocukları istediği saate istediği yere gidebiliyorken kız çocukları öyle değil. Hani bir namus kavramı var kız çocukları için. Ama o erkek için pek sayılmıyor.

G. K. 9 Evet erkek kadın ayrımcılığı. Türkiye'nin geneli %80'i bu yani kadın bir şey bilmez. Kadın hiçbir şey bilmez erkeğin yani Türkiye'nin görüşü bu. Ya dışarı çıktığın zaman öyle değil ama. Avrupa gibi gördüğümüz ülkelerde ama Türkiye'nin sınırı belli başlı yerlerinde kadın bir şey bilmez. Kadın hiçbir şeye karışmaz. Sen cahilsin yani sorun bu yani.

G. K. 13 Yok. Kadından çok şey bekleniyor canım. Yani her şey kadından bekleniliyor. Zaten hiç erkekten bekleyen yok. Erkekten bekleyen yok. Yani yaratılış gereği de olsa gerek herhalde kadın yani birçok şeye yetmeye çalışabilen bir varlık. Yani çabalayan gayret eden hep üstesinden gelmeye çalışan, düzelten, derleyen toplayan hep kadın yani. Erkekler bunun genellikle rahat bölümünde kalıyorlar yani. Yemek mesela aşamasını düşünelim. Yemeği yapıyorum yaparken soğanını doğra biberini doğra pişir yap, et, sofrayı hazırla indir. Erkek gel ye.

Toplumsal yaşamın kadın ve erkek için hangi kodlarla örülü olduğunun bilincine varılması kadınlara içinde buldukları koşulları sorgulama imkânı verirken bir taraftan da toplumsal cinsiyet beklentilerinin dışında bir birey olarak var olabilmeyi olanaklı kılmaktadır. Sosyal olanaklardan eşit faydalanma talebinin altında yatan farkındalığın temelinde birey olarak eşit sorumluluk ve rol dağılımlarının mevcudiyetini önceleyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda kadınların %57'sinin (17 kişi) toplumsal cinsiyet rollerine dair bir bilgisinin olmadığı görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rolleri konusunda bilgisi olmadığını belirten kadınların cevapları değerlendirildiğinde genellikle “Hayır, bilgim yok” şeklinde cevaplar verildiği saptanmıştır. Toplumsal cinsiyet konusunda görüş bildiren kadınların bir kısmının ise içinde bulunduğu mevcut durumu kabullendikleri görülmüştür. Farklı bir deyişle kadınların kendilerine yüklenen toplumsal anlamları kültürün de etkisiyle içselleştirdikleri ve sorgulamadıkları saptanmıştır.

G. K. 8 Yani çok az diyebilirim. Yani nasıl söyliyim yani ayrımla ilgili mi konuşayım nasıl konuşayım? Bilemedim.

G. K. 12 Kadın erkek mi? Yoksa çocuk vs. mi? Ya tabi hayvanlar da genel olarak düşündüm.

G. K. 28 Yani aklımda kadın ve erkeklerle ilgili ama çok bilmiyorum yani fazla bir bilgim yok.

G. K. 26 Hayır yok.

G. K. 23 Anlamadım. Hayır.

G. K. 29 ...biz küçükken öyle büyütüldüğümüz için biz zaten o röle girmişiz şu anda. Kadın sadece evin temizliği yapar ev kadınıysa, çocuk bakar öyle.

G.K. 15 Erkeğin çalışıp da evinin geçimini eşini rahat ettirmesi çok güzel bir şey.

Toplumun oluşturduğu kadın algısının yanı sıra kadınların da sosyal yaşam içinde kendini nasıl gördüğü ve konumlandığı oldukça önemlidir. Toplumun farklı cinsiyetlere sunduğu olanaklardan eşit bir biçimde faydalanıp faydalanamama durumu kadınların eşitlik konusundaki fikrini de ortaya koymaktadır. Bu noktada kadınların %80'i (24 kişi) sosyal yaşamın kadınlara ve erkeklere eşit fırsatlar sunmadığını belirtmektedir. Yapılan mülakatlarda toplumsal cinsiyet rolleri hakkında bilgisini olmadığını söyleyen kadınların da sosyal yaşamın kadınlara sunduğu fırsatlar konusunda eşitsizlik vurgusu yaptıkları görülmüştür.

G. K. 28 Yani mesela eğitim alıyorlar eşit şekilde erkeklerle. Ama yani toplumda çok gerideler. Yani şöyle hep erkek pohpohlanıyor, kadına gelince çok şey yasak. Şöyle mesela erkek çıkıyor dışarı gece geç saate kadar ama kadına yasak. Erkek sigara içiyor kadına ayıp. Ne bilim mesela kızın sevgilisi olsa ayıp namus elden gitti falan ama erkek aslan oğlum. Yani işte böyle kadınlar hep dışlanıyor.

G. K. 26 Eşit fırsatlar sağlamıyor bence. Yani özellikle de benim olduğum bölge açısından söylüyüm her zaman erkekler daha üstün konumda. Ya bu eğitimde de olsun, farklı konularda da olsun. Öncelik tanınıyor erkeklere evet. Biraz önce de dediğimiz gibi aileden de hani alışlagelen bir şey var dediniz ya kızlar şunu yapmak zorunda hani erkekler böyle olmak zorunda. Bence hala günümüzde de devam ediyö yani. Evet erkekler daha avantajlı. Daha özgür.

G. K. 18 Yo valla bence hiç de sağlanmıyor. Ne açıdan dersen herkes ben erekeğem işte diyor erkekliğini yürütüyor. Yani mesela diyor ki benim dediğim olsun.

G. K. 25 Eşit fırsatlar sağlamıyor bence. Yani erkekler daha rahat her konuda yani. Her anlamda kadınlar daha çok yoruluyor. Çünkü her işten kadınlar sorumlu. Erkekler sadece ekonomik kısma bakıyor. Kimi bakmıyor bile yani. Hani evle çocuklarıyla evleriyle ilgilenen zaten kadınlar. Kadın olmak zaten başlı başına bir zorluk. Bunlar beklenince daha da bir zor oluyor. Erkekler yani kıyaslanırsa.

G. K. 19 Bence sağlamıyor. Erkekler biraz daha hür yani nasıl diyim rahatlar kadına göre. Onlar istediğini yapıyor. Kadın yapınca herkes diyor ki ayıp, günah sen nasıl yaparsın. Mesela yani erkek sevgilisi oluyor. Herkes diyor ki o oğlum aferin kızın olunca diyor vay nasıl yaparsın hani namusumuz kirlendi.

Çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilginin kadının içinde bulunduğu koşulları sorgulaması için önemli olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rolleri konusunda bilgisinin olmadığını belirten kadınların da sosyal yaşamda erkeklerden daha az fırsatlara sahip olduğunu belirttiği saptanmıştır. Bu durumun bir yansıması olarak kadınlar sıklıkla sorumluluk paylaşımı konusuna vurgu yapmışlardır. Yapılan mülakatlarda kadınların sosyal yaşam içinde sorumluluklarının erkeklerden daha fazla olduğunu düşündüğü saptanmıştır.

G. K. 1 Sağlamıyor bence ya. Sosyal yaşamda şu an bir kadın zaten çocuk doğurduktan sonra anneliğe kendini adıyor. Yani o ömür boyu gidiyor o sizinle. Yani kendinizi evlatlarınıza adıyorsunuz ne olursa olsun. Yani eşitlik var mı desek? Genel anlamda yeni nesilde var. Ama demin kayınvalidem de söylediği aynı şeyi yani geçmişe dönük bakarsak eski bayanlarda eski kadınlarda yok öyle söyleyim. Şimdiki ayakları üstünde duran mesleğini eline almış gençlerimizde var tabiki. Yani o özgürlüğü eline alan bayanlarda var onu demek istedim.

G. K. 24 Hayır. Ya şimdi şöyle bir şey bir bayanın çalışma şartlarıyla bir erkeğin çalışma şartları bir olmayabiliyor. Çünkü bir erkek geliyor dışarda çalıştıktan sonra evde rahat bir şekilde oturup kalkabiliyor. Ama bayanın böyle bir lüksü yok. Eve gelince ev işi artı çocuk varsa daha çok sorumluluğu artıyo. Yani artı eşinin hani sorumluluğu var. Yani kadının sorumluluğu erkeğe göre iki kat daha artmış oluyor.

G. K. 20 Bence sağlamıyor. Yani şöyle ben mesela hep çalışıyorum hem de gidip evde iş yapıyorum. O yüzden çok zorlanıyorum. Erkek öyle değil. Mesela eve gidince her şeyi hazır önüne geliyor. Dışarda ise ben öğretmen olarak erkek öğretmenlerden geri planda kalıyorum

mesela. Onlar gibi rahat davranamıyorum. Onlar sanki daha özgür öyle yani. Evet evet o yüzden bence sağlamıyor. Biz daha geri planda kalıyoruz.

Sosyal yaşamın sorumluluklar bağlamında eşitsiz paylaşımına vurgu yapan kadınların yanı sıra farklı görüş belirten kadınlar da mevcuttur. Kadınların %20'si (6 kişi) sosyal yaşamın eşit fırsatlar sağladığını düşünmektedir. Bu noktada kadınların sosyo-demografik özelliklerinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal yaşamın kadın ve erkek için eşit fırsatlar sağladığını düşünen kadınların eğitim durumu incelendiğinde 1 kadının okur-yazar, 3 kadının ortaokul ve 2 kadının ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Lise, ön lisans ve lisans mezunu kadınların hiçbiri sosyal yaşamın erkeklere ve kadınlara eşit olanaklar sağladığını düşünmemektedir.

G. K. 23 Benim için sağlıyor.

G. K. 21 Evet sağlıyorlardı. Yok onlarla (erkek) eşit yapıyoduk her şeyi.

G. K. 9 Eskiden kadın evde otururdu. Ama şimdi eşini de alıp bir yerlere gidebiliyor, Eşi götürebiliyor. Eskiden yadırgarlardı. Vay efendim sen hanımınla geziyordun. Onu laf ederlerdi. Ama şimdi şu an öyle bir algı yok. Dışarı da çıkabiliyorsun. Gezebiliyorsun öyle bir şey.

G. K. 14 Genel anlamda bence sunuyor yani kadın erkek şu anda eşit.

Toplumların gelişmişlik durumu belirleyen pek çok parametre bulunmaktadır. Eğitim durumu, ekonomi, bilgi ve bilimsel gelişmelere yatkınlık gibi pek çok etken toplumsal koşulları şekillendirmektedir. Bu noktada gelişmişlik durumunu belirleyen önemli hareket noktalarından biri de toplumun bireyleri nasıl algıladığı ve konumlandığı noktasıdır (Thapa, ve Pathranarakul, 2019, ss. 215-216). Kız çocuklarının okula gitme oranındaki artış, kadın istihdamındaki ve siyasi temsildeki artış gibi pek çok gelişme konu hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu durumların tamamında yaşanan pozitif gelişmeler ise kadının toplumsal konumunu güçlendirmektedir.

Kadının toplum içinde nasıl konumlandırıldığının saptanması pek çok açıdan önemlidir. Kadın-erkek eşitliğine dair yapılacak çalışmaların temel odak noktası kadının konumu ile yakından ilişkilidir. Bu aşamada kadınların kendisini nasıl anlamlandırdığını sorgulamak, süreci yorumlamak adına önemli bir adım olarak görülmektedir. Buradan hareketle yapılan çalışmada kadınlara “kadınların toplum içindeki en temel görevi nedir?” sorusu sorulmuştur. Bu noktada kadınların %70'i (21 kişi) kadının toplum içindeki en temel görevini aile, annelik ve edep kavramları ile açıklamıştır.

G. K. 17 Edep.

G. K. 1 Annelik ve evlatları için kendini her şeye siper etmek. Yani ben bunu öğrendim. 13 yıldır evliyim. Allah öldürmezse 14'e girecez dört çocuk annesiyim. Yani hepsinin ayrı ayrı yeri var, ama en güzel deseniz neyi sevdiniz ben en çok anne olmayı sevdim. Yani bu dünyada ölümü de gördük şimdi en çok anne olmayı sevdim.

G. K. 16 Ailesinin düzeni, evinin düzeni, bence öyle yani bilmiyorum. Düzenli bir aile olması bence. Kadının görevi ailesine yani ben bilmiyorum bence yani kendimce öyle. Kendi görüşüm öyle. Bence öyle yani ailemin, çocuklarımın düzeni, onun gelirlerini sağlayıp onun düzenli bir hayat sürmelerini bence öyle.

G. K. 13 Ya şu an anne olarak konuştuyum anneyim, en temel görevim evlatlarım. Annelik şu an için...

G. K. 14 Anne olmaları.

G. K. 22 Kadın olarak yani kız olarak değil, kadın olarak söylüyorsak annemiz yani annelik.

G. K. 27 Daha çok çocuk doğurmak, ev işleri yapmak, yemek yapmak, eve bakmak bu tarz.

G. K. 29 En temel görevi annelik, ev hanımı. Ya biz öyle gördüğümüz için çevremiz hep öyle olduğu için. Özgür bir yaşamımız olmadı. Çalışan hep hayalimdir, inşallah olurum ilerde.

Çalışma kapsamında kadınların %30'unun (9 kişi) kadının toplum içindeki en temel görevini kadının kişisel ve ekonomik güçlenmesi üzerinden açıkladığı görülmüştür. Bu noktada genellikle temel çıkış noktasının kadının ekonomik olarak özgürlüğünü kazanması ve kendi ayakları üzerinde durmasının gerekliliğinin oluşturulduğu görülmüştür.

G. K. 30 Bence okumak. Yani ben liseyi bitirdim sonra okumadım. O kadar pişman oldum ki keşke okusaydım paramı kazansaydım. O zaman kimse bana bir şey diyemezdi. Hani kadın okuyacak. Herkesten çok hem de. Kendi parasını kazanacak. Kendine istediğini alacak, gezecek, tozacak yani istediğini yapacak kadın.

G. K. 28 Bence kendini geliştirmek ve kendi ayakları üstünde durmak. Yani kadın her şeyi yani yapabilir. Ama izin verseler tabi.

G. K. 12 Kendi ayaklarının üzerinde durması. Özgür olması.

Kadının ekonomik özgürlüğe kavuşması aynı zamanda içinde bulunduğu eşitsiz koşullar karşısında ona önemli bir hareket alanı kazandırmaktadır. Ekonomik olarak bir gelire sahip olma durumu aynı zamanda içinde bulunulan olumsuz koşullardan kurtulma noktasında kadına cesaret vermekte ve özgürce kararlar alabilmesi konusunda da özgür bir alan yaratmaktadır. Kadının çaresizce eşe bağımlı olması durumu aynı zamanda olumsuz koşullar karşısında da öğrenilmiş çaresizlik durumlarını doğurabilmektedir.

Kadının toplum içinde erkeklerden farklı algılanması çeşitli sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır (Fothergill, 1996, ss. 50-51). Yaşanan koşulların dezavantajlı unsurları içermesi karşılaşılan salgın, hastalık ve afet gibi durumların da cinsiyetler açısından farklı etki unsurları barındırmasına sebebiyet vermektedir. Kadınların sosyal yaşamda daha fazla sorumluluk aldığını düşünmesi ve eşit fırsatlara sahip olmadığını belirtmesi üzerine yaşanan söz konusu deprem felaketinden bir kadın olarak nasıl etkilendikleri sorgulanmıştır. Bu noktada kadınların %67'si (20 kişi) kadınların deprem felaketi ve ortaya çıkan koşullardan daha fazla etkilendiğini belirtmiştir.

G. K. 1 Hani ben annelerin, kadınların daha çok etkilendiğini düşünüyorum. Çünkü çoğu evlatlarını kaybetti, çoğu canlarını kaybetti. Yani onlarla beraber biz de yaşayan ölü gibiyiz yani. Yani etkilenme hepimizin psikolojisi şu an için iyi değil. Yani daha iyileştığımız de düşünülemez. Ben ha iki ay yani iki ay kadar elli beş elli gün kadar süreçte dışarıdaydım. Üç gün burada arabada kaldık. Yani her an canım burdaydı yani...

G. K. 4 En fazla kadınlar etkilendi. Çünkü neden? Kadınların sorumluluğu daha fazla. Kadın anne, çocuğuyla ilgilenmek zorunda kadın bir eş, kocasıyla ilgilenmek zorunda. Kadının annesi var babası var ilgilenmek zorunda, kadının evi var ilgilenmek zorunda.

G. K. 28 Hani bana göre şöyle şimdi bence kadınlar daha duygusal oldukları için onlar çok etkileniyor.

G. K. 7 Bak kadınlar daha çok etkilendi bence. Hem evin reisi gibisin evin temel ihtiyaçları hepsi senden, çocukların sorumlulukları senden. Bunlar işte çadırdaki uğraşırken her şeyi biz kadınlar yapıyoruz.

G. K. 8 Kadınlar daha çok etkileniyor. Neden diyeceksiniz. Sorumlu olduğu görevler var. İşler var. Onlardan dolayı çok etkileniyor. Erkek bir barınacak yeri olursa, bir yiyecek ekmeği olursa bitiyor yani. Ama kadın öyle değil.

G. K. 14 Ya kadınlar biraz daha hassas oldukları için bence kadınlar daha çok etkileniyor.

Cinsiyet eşitsizliği konusunda erkeklerin de sosyal yaşam içinde kimi zaman olumsuz koşullar altında kaldığı bilinmektedir. Örneğin evin geçiminden sadece erkeğin sorumlu tutulması durumu erkek üzerinde hem psikolojik hem de sosyal bir yük oluşturmaktadır. Bu noktada da kadının istihdam edilmesi ve ekonomik anlamda güçlendirilmesi sağlıklı aile yapısı için önem kazanmaktadır. Ataerkil sistemin duygusallık, naiflik vb. gibi duygu durumlarını kadına atfetmesi özellikle erkek çocuklarının küçük yaşlardan itibaren duygularını bastırmasına neden olmaktadır. Ataerkil yapıda duyguların dışa yansımaları daha çok kadına özgü bir durum olarak değerlendirilmektedir. Buradan hareketle kadınların bir kısmı yaşanan doğal afetlerden erkeklerin daha fazla etkilendiğini düşünmektedir. Gerekçe olarak ise erkeklerin kadınlar gibi duygularını dile getirememesi ve ağlayamaması gibi durumlar neden olarak ortaya koyulmuştur. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan kadınların %13'ü (4 kişi) erkeklerin daha fazla etkilendiğini ve kadınların %20'si (6 kişi) ise kadın ve erkek her iki cinsiyetin de eşit bir biçimde olumsuz olarak etkilendiğini belirtmiştir.

G. K. 10 Erkekler için çok kötü bir durum. Yani karı koca ilişkisi, bunu her insan dile getiremiyo. Erkekler şu odanın içine girdiğin zaman özel konu olduğu için, yani birliktelik istiyor. Bir oda olduğu için olmuyor. Çoluk çocuk olduğu için sıkıntı oluyor kavga, gürültü, bağırtı, çağırtı yani hepsi bir araya giriyor. Yani özel bir durum diye bir şey yok. Erkekler çok kötü etkileniyor. Kadınlar o kadar değil de erkekler çok aşırı etkileniyor. Evlilikle ilgili erkekler çok şey oluyor yani.

G. K. 3 Yani kadınlar bir şekilde sosyal aktiviteye katıldığı için o kadar şey olmuyor. Ama erkekler bazı şeyleri içine çok atar. Hani paylaşma konusunda baya bir zorlu geçer hayatları bizlere göre.

G. K. 12 Erkekler biraz daha içine atıyor. Ama kadınlar biraz daha duygusal olduğu için daha çok belli ediyor. Tabi bu nadir görülen insanlar da var. Hepsi bir değil benim gördüğüm kadarıyla böyle. Çok kötüydü yani Allah kimseye yaşatmasın. Onlar da (erkekler) çok etkilendi. Yani şöyle mal canın yongası bu bir gerçek.

G. K. 13 Ya aslında herkes aynı etkilendi de sadece erkekler, duygusal açıdan kadınlar kadar kendilerini ifade eden varlıklar olmadıkları için böyle hep içlerinde yaşadılar.

Toplumsal cinsiyet eşitliği dâhil pek çok alanda farkındalığa ulaşmak ve sosyal patolojiler ile mücadele konusunda harekete geçebilmek adına kadın sorunlarına yönelik saptamalar yapmak önemli görülmektedir. Yapılan çalışmada sosyal yaşamda kadınların sorunlarının ne olduğu sorgulanmıştır. Bu noktada kadınlar kültür, toplumsal yapı, aile, eğitim gibi temel parametreler üzerinden açıklama

yapmışlardır. Kadınların tamamının kadın sorunlarına dair görüş belirttiği saptanmıştır. Katılımcılar arasında kadınların sorunlarının olmadığını düşünen kadın bulunmamaktadır.

G. K. 4 Kadınların yanlış yetiştirmiş oldukları erkek evlatlarıdır. Temel sorun burdan başlıyor.

G. K. 7 Kadın olduğumuzdan herhalde baş problem o bence. Kadın olmak evet ya bir de biz böyle hani erkeklere göre her işi kadınlar yapmak gibi düşünceler var. Bence bana göre.

G. K. 9 Ney biliyor musun? Örf ve adetlerimiz, geride kalmışlık, erkeklerin nasıl yetiştirildiği. Ya benim babam kızlar okumaz kavramıyla yetiştirdi bizi. Bizi okutmadı.

G. K. 12 Dediğim gibi az önce de dedim ataerkil bir toplumdaki geldiğimiz için hala bu devam ediyor. Oğlum yapar, bir tanecik oğlum, sen yaparsın oğlum, benim oğlumdan başka kimim var. Bana yarın bir gün oğlum bakar. Hep böyle oldukları için böyle de devam ediyor.

G. K. 16 Ya çalışmadığı için bence. Maddi bir gelirleri olsa daha dik ayakları üstünde dururum. Ben şimdi bir memur olsam, bir polis olsam veya bir yerde bir çalışsam param olur gelirim olur, arabam olur daha dik dururum yani.

G. K. 20 Bence en temel kaynağı bilgisizlik, eğitimsizlik. Yani bilmiyorlar ve bilmedikleri için de kadınları anlamıyorlar.

G. K. 27 Toplumsal kurallar, baskı, kadının daha çok fırsat eşitliliği verilmemesi kadına, daha ikinci plana atılması.

G. K. 29 Ailedendir bence. Aile o özgürlüğü vermediği zaman, evlendiği zaman da zaten o özgürlüğü bastırıyor, yapmıyor, zaten öyle alıştığı için o diyor ben öyleyim zaten. Küçüklükten aileden nasıl görmüşse.

Sosyal yaşamın eşitlikçi kurgusu ve kadının konumunun iyileştirilmesi sosyal patolojilerle mücadelede temel çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve pek çok alanda güçlendirme çalışmalarının hayata geçirilmesi oldukça önemlidir. Kadınlarla yapılan mülakatlarda ailelerinden gördükleri düzeni devam ettirdikleri ve benzer sosyal algı standartlarıyla yaşamlarını kurguladıkları saptanmıştır. Mevcut akışın değiştirilebilmesi için özellikle kadın sorunları alanında üzerinde durulan konular kapsamında bilinçlendirme çalışmalarının yapılması oldukça önemlidir.

Deprem Sonrası Yaşam Alanında Aile İçi İlişkiler ve Toplumsal Cinsiyet

Afetler toplumların hafızalarında derin ve silinmez travmatik izler bırakmakta ve yaşam şartlarında ve hayat algısında kalıcı değişimlere neden olmaktadır. Afetlerin yarattığı psikolojik izlerin yıkıcı olduğu ve sosyo- psikolojik iyileştirme çalışmalarının önemi yapılan araştırmalar ile ortaya koyulmuştur (Güngör ve Aşkın, 2021, s. 53). Bu noktada özellikle afet sonrası dönemde değişen çevresel koşullar ve bu durumun aile içi ilişkilere yansımaları bu süreçte kadınlar üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısının kadınları afetlerden sonra da rol ve sorumluluk paylaşımı konusunda nasıl etkilendiğinin araştırılması sürecin sağlıklı yönetilebilmesi adına geliştirilecek çözüm önerileri için oldukça önemlidir. Buradan hareketle deprem felaketi nedeniyle çadır kentlerde yaşayan kadınlara içinde buldukları aile içi ilişkileri nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Kadınların %50'si (15 kişi) deprem sonrasında yaşadıkları kayıplar ile birlikte aile olarak daha sıkı kenetlendiklerini belirtmişlerdir.

G. K. 25 Her şeyin boş olduğunu birbirimizden başka kimsemizin olmadığını bir kez daha yani anlamış olduk. Zaten değerliydi ama insan daha da çok şey yapıyo yani. Daha da çok bağlarını güçlendiriyor. Evet tabiki olumlu yönde. Keşke bu şekilde olmasaydı ama yaşandı bir kere.

G. K. 1 Vallahi birbirimize daha çok kenetlendik o kayıplarımızdan sonra.

G. K. 28 Ya ben gerçekten ailemin değerini çok çok fazla iyi anladım. Hani nasıl desem onlar olsun bir şey olmasa da olur diyorsun. Evet çok bağlandık birbirimize. Değerimizi, kıymetimizi anladık. Hep yan yanayız. Konuşuyoruz, zaman geçiriyoruz iyi oluyor bize.

G. K. 9 Ya evet çok birbirimize bağlı olduk. Gerçekten o zor günlerde birlik beraberliğin daha çok, biz normalde de öyleydik. Öyle bir aileydik kenetli bir aileydik.

G. K. 22 Nasıl değerlendiririm? Küs olanlar barıştı. Kendi aile içinde mesela şöyle söyleyebilirim diyelim ki benim eşim sürekli babamı görmüyordu diyelim babamın yanına sürekli geleliyordu. Belki arada sıra uğruyordu. Ama şu an mesela iç içeler.

G. K. 16 Daha iyi. Yani korktu herkes ya daha şey belki önceden bir şeylere sinirleniyorduk kızıyor ama şimdi kimse kimseye kızmıyor. Herkes daha mesela kızlarım gene ne yapalım mecburuz böyle idare edecez.

G. K. 5 Önceden böyle dört artı birde herkes kendi odasında duruyordu. Şimdi çadırda bir odanın içerisinde bence şey olarak herkes birbiriyle daha çok samimi oldu.

Deprem felaketi sosyal yaşamda bireylerin içinde bulunduğu koşulların değerini anlamasına ve çevresinde yaşanan kayıplar ile aileye daha fazla bağlanmasını sağlamıştır. Ancak katılımcıların bir kısmı yaşanan kayıplar ve travmatik olaylarla birlikte içinde buldukları olumsuz koşulların da etkisiyle aile içi ilişkilerinde çeşitli gerilimler yaşandığını belirtmiştir. Bu noktada kadınların %43'ü (13 kişi) yaşanan afetin aile içi ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır. Yapılan mülakatlarda bu konuda daha çok deprem felaketinin psikolojik boyutunun devreye girdiği saptanmıştır. Aile içi ilişkilerde değişim olmadığını belirten kadınların oranı %7'dir (2 kişi).

G. K. 4 Hiç iyi değerlendirmiyorum. Neden? Çünkü deprem herkesi psikolojik olarak çok sarstı. İletişimlerimizde kopukluk oluyor. Maalesef hani ne kendimizi doğru düzgün ifade edebiliyoruz. Ne hafızamızı tam anlamıyla toparlayabildik. Ne de hani daha doğru düzgün kendimize gelemedik. Bizim bu yaşadığımız neydi diye düşünüyorum ben, depremi yaşadık ama nasıl yaşadık. Mesela o deprem günü yaşadıklarım o etrafımdaki insanların çığlıkları hala benim kulağımda, hala kabuslarımda.

G. K. 13 Bu deprem insanlara gerçek aile ya da aile olamadıklarını öğretti bence. Yani deprem sadece evleri yıkmadı, bazı ilişkileri de yıktı. Olumsuz etkisi de oldu olumlu etkisi de oldu. Mesela olumsuz etkisi çıkar ilişkilerine bağlı aile bireylerinin yüzlerini açığa çıkarttı. Geri durmamızı sağladı. Evet bu olumsuz etki.

G. K. 30 Yani şimdi şöyle bizim evde özellikle herkes çok sinirli, üzgün özellikle erkekler böyle bizim ev gitti ya çok sinirliler bir şey oluyor hemen sinirleniyorlar bize çattıyorlar.

G. K. 17 İster istemez psikolojimiz yani çok bozuldu, hani sinir sistemlerimiz gerildi yani birbirimize artık sürekli sinir yani. Hani alışmaya çalışıyoruz buraya ama önceden böyle değildi ama şu an geriliyorum elimde değil.

G. K. 14 Ya tabi çocukların hani psikolojisi bozuldu keza bizim de öyle psikolojimiz bozuldu.

G. K. 18 Evet hep psikolojimiz bozuldu evet hep birbirimize bağırдық, çağırdık, kızdık, hep sinirlendik yerine göre hepimiz birbirimize kızdık. Çok çok yani birbirimize bağırдық, çağırdık hep yani psikolojimiz bozuldu.

Aile içi ilişkileri etkileyen en önemli unsurlardan biri de yaşanan mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin çevresini ve koşullarını sınırlandıran faktörler hayata bakışını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Sahip olunan fiziki koşullar ve bu koşulların bireye sağladığı hareket alanı özellikle depresyon, sel vb. gibi mekânsal yıkıcılığı büyük afetler sonrasında önem kazanmaktadır. Mevsim şartları da değerlendirildiğinde bireyler için en önemli ihtiyaç alanlarından birini barınma oluşturmaktadır. Ancak yaşanan deprem felaketinin büyüklüğü ve mevsim koşulları da dikkate alındığında yaşanan şartlar zorlaşmaktadır. Bu konuda çalışmaya katılan kadınların aile içi ilişkileri etkileyen önemli unsurlar konusunda çadır ve konteynerlerin zorlu şartlarına vurgu yaptıkları görülmüştür.

G. K. 7 Aile içi ilişkilerimiz çok kötü olmuştu. Çadırdayız hep bir aradayız. Çocuklar büyük, ondan sonra yer mekân dar. Herkes birbirine sen ileri git geri çekil ayağın bana değdi, kolun bana değdi, yatarken çok sıkıntılar oluyordu. Karı koca ayrı yatıyorduk onla bir sıkıntıydı. Yani çadırda yaşam çok zor. İlişkileri çok zorluyordu. Sabır istiyordu ama maalesef o da yoktu.

G. K. 10 Vallahi aile içi ilişki sıkıntı stres kavgamız oluyor ister istemez. Ya bilmiyorum çok zor ya. Normalde biz kavga eden bir insan değiliz. Normalde güzel bir aileyiz. Ortamımız güzeldi. Ama deprem olduktan sonra saygımız bitti sevgimiz bitti, çocuklarla olan iletişimimiz kalmadı. Çocuklar yani çok aşırı etkilendi.

G. K. 15 Vallahi değişim tabiki oldu. Olmaz olur mu? Evdeki hayatla çadırda hayat bir değil. Ya aile ailenin içinde yani çok şey. Mesela su sorunu var, elektrik sorunu var. Oturuyorsun mesela evde olsan çeşit çeşit yemek yaparsın. Ama çadırda o imkanlar yok.

G. K. 11 Eşim bana çatıyor yani benle hep devamlı bir diyalog halinde hep bir tartışmalarımız oluyor. Yani çocukların en ufak bir şeyiyle bile benle tartışıyor. Hani hiçbir şekilde şikayetleri bitmiyor ben de bunlarını babalarına söylediğim için çocuklardan çok benle tartışıyor.

Görsel 1. Yaşam alanı örnekleri

Dünya genelinde yaşanan tabiata ilişkin felaketlerde dezavantajlı grupların sahip olunan olanaklar ve kültürel etkenler ile daha fazla etkilendiği ortaya koyulmaktadır. Kadınların, çocukların, yaşlıların, engellilerin diğer bir deyişle kırılgan grupların daha fazla güçlendirilmeye ve desteklenmeye ihtiyaç

duydıklarını söylemek mümkündür (Demirci ve Avcu, 2021, ss. 99-100). Gündelik yaşamın kurgulanması noktasında kamusal mekânların çeşitli şekillerde düzenlenmesi, güvenlik ve mahremiyet konuları kadınlar için önemlidir. Gerek araştırmacılar tarafından yapılan mekânsal gözlemler değerlendirildiğinde gerekse mülakatlar analiz edildiğinde kadınların öncelikli olarak ihtiyaç hissettikleri alanların başında hijyen ve gerekli durumlarda özel alan kullanım gerekliliği gelmektedir. Bu noktada kadınların kimi zaman hijyen şartları kimi zaman ise özel gereksinim için kişisel alanlara ihtiyaç duydukları ve bu konularda zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Buradan hareketle çalışma kapsamında kadınlara “deprem sonrasında yaşamınızı sürdürürken kendinizi dezavantajlı hissettiğiniz konular nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir.

G. K. 8 Dezavantajlı hissettiğim alanlar oldu tabiki. Kendime ait bir alanım yok mesela o benim için bir dezavantaj.

G. K. 22 Ondan sonra kişisel bakımlarımız... Mesela biz bir kadın olarak daha çok kişisel bakımlarımız var. Onlardan faydalanamadık. Psikolojik yönde etkilendim bir kadın olarak. Çocuklarımız açısından çok etkilendim.

G. K. 19 Yok yok onlar yok. Hijyen malzemesi de yok gidiyok sosyal markete mesela peçeteylen tuvalet kâğıdı lazım bulamıyoruz. Yok evet bulamıyoruz evet. Hepsi eksik kalıyor evet. Emzirme odası ben ayrı çadırda oturuyom gelinim ayrı çadırda orda emziriyor. Kendi çadırında oturan olursa bizimkine gidiyor mecburen altı aylık bebeğimiz var. Yok hayır yok yani.

G. K. 24 Dezavantajlı yani şöyle bir şey temel ihtiyaçlarımızı karşılayamıyoruz tam olarak. Kişisel ihtiyaçlarımız mesela bir WC'dir bir banyodur yani bunları biz artık böyle düzenli bir şekilde karşılayamıyoruz bir çamaşırdır...

G. K. 27 Tabiki de dezavantajlı hissettiğim alanlar çok fazla. Özellikle kadın olarak kişisel bakım, atıyorum mesela sağlık problemleri, kadının hijyen olarak hani erkeklere göre daha çok problemleri olduğu için hani daha çok hani hijyene daha çok önem verdiği için kadınlar, bu konuda biraz dezavantajlı hissettim.

G. K. 16 Yemek konusunda bak hiçbir şey çekmedik sıkıntı ama hijyende çektim ben. Mesela kızlarım şampuan bulamadılar tarak bulamadılar. Ama şey yemekte hiç devletten sıkıntı çekmedik. Ha ilk iki günler hani arabalar gelmedi ama hijyen hala çekiyoruz.

G. K. 6 Emzirme odası yok ama hijyen dediğim gibi kozmetik ürünlerin sadece kadınlara sunulan bir market gibi bir şeyi var. Ordan yararlanabiliyoruz. Ama emzirme odaları yok burda.

G. K. 7 Yok şu an burda yok. Burda yok kadınlar için özel bir yer. Tuvalet falan var da özel bir yer yok. Tuvalet var sadece kadınlara özel. Öyle emzirme alanı falan şey yok.

Yapılan mülakatlarda kadınların yaşadıkları çevre dahilinde erkeklerle aynı sosyal fırsatlara sahip olmadıklarını belirttikleri saptanmıştır. Afet öncesinde mevcut sosyal yaşam şeklinin deprem felaketinden sonra nasıl şekillendiğinin saptanabilmesi için kadınlara yaşadıkları çadır kentte yeninden yapılan mekânsal koşullar ile hayatlarında bir değişme olup olmadığı sorulmuştur. Bu konuda kadınların %83'ü (25 kişi) deprem felaketinden sonra bir değişimin olmadığını ve sosyal yaşamın paylaşımının depremden önce olduğu şekli ile devam ettiğini belirtmiştir. Kadınlar daha çok iş yaşamı ve kamusal alanda kurgulanan işleri erkeklerin gerçekleştirdiğini, ev ve aileye ilişkin konularla ise kadınların ilgilendiğini vurgulamışlardır. Diğer bir deyişle kadınların sosyal yaşamdaki sorumlulukları yeni mekânsal kurguda da

toplumsal cinsiyeti destekleyen noktada paylaşılmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açısının değişebilmesi için köklü bir bilinç değişimine gerek duyulduğunun da bir göstergesidir.

G. K. 19 Yani erkek çalışıyorsa işe gidiyor mesela kocam işe gidiyor. Ben de işte yemek yapıyorum, temizlik falan çocuklara falan bakıyorum öyle. Yani kimsenin evinin içini bilmiyorum ama hani genelde öyle oluyor. Kadınlar çocuklara yemeğe ilgileniyor.

G. K. 14 Tabi canım mesela biz bir çadırda on bir kişi kalıyorduk. Annem babam, abim ailesi, kardeşim, ben ve çocuklarım. Mesela biz kadınlar olarak yemeğimizi yapıp bulunduğumuz ortamın temizliğiyle ilgileniyorduk. Onlar da dışardan alınması gerekenleri işte gıdaydı, atıyorum temizlik ihtiyaçları falan onları alıp geliyorlardı. Dışarı işleriyle uğraşıyorlardı. O şekilde görev. Genelde hani benim gördüğüm kadarıyla Nurdağı'nda böyle. Kadınlar ev işiyle, yemekti bulaşıktı çaydı falan erkekler dışarı işiyle uğraşıyor.

G. K. 15 Var. Mesela eşim gidiyor ekmeğimizi alıyor geliyor dışarı. Farz et yani ney bittiyse buralarda imkân varsa alabilecek yani eşim gidiyor alıyor getiriyor. Biz de evde kadın olarak temin ediyok. Yani hazırlıyok, yapıyok.

G. K. 27 Evet erkekler, daha çok dışardaki durumlarla ilgileniyor. Kadınlar daha ev işleri, daha çok hani böyle evin düzenini kurma olarak öyle bir eş yani iş bölümü mevcut.

G. K. 13 Ya normal hayatta da erkekler paylaşmıyor ki şimdi de paylaşsınlar yani. Normal hayatta da bir paylaşım yok ki kadın hep yapmak zorunda olan, erkek de konmak zorunda olan varlık.

Yaşadığı mekânı kaybeden ya da ağır hasarlı olduğu için evine giremeyen pek çok aile deprem sonrasında yeni bir yaşam alanına adapte olmak zorunda kalmıştır. Afetlerin bir diğer özelliği de bireyleri aniden ve beklenmedik bir şekilde yeni ve zorlu koşullara hızlı uyum sağlamak zorunda bırakmalarıdır. Mekânın yeniden kurgulanışı etkilerini kimi zaman sosyal ilişkilerde kimi zaman ise sorumluluk paylaşımı konusunda kendini göstermektedir. Deprem gibi köklü ve yıkıcı etkileri olan doğal afetler hiç kuşkusuz öncesinde önem alınmasını ve gerekli tedbir uygulamaları ile düzenlemeler yapılmasını gerekli kılmaktadır. Depremler çeşitli bilimsel önlemler uygulanarak hayat kayıplarının önüne geçilebilecek afetler arasında yer almaktadır. Bu noktada deprem beklenen yer ve bölgelerde uzaklaşıp, zemin değerlendirmesi ile güvenli bölgelerde şehirleşme yapılması alınacak en önemli ve etkili tedbirler arasında yer almaktadır. Alınan fiziki önlemlerin yanı sıra sosyal alanda da alınması gereken pek çok önlem mevcuttur. Bunlardan biri de eşitlik temelli hedeflerin bulunduğu eylemler oluşturmak yönündedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde oluşturulan eylemsel yaklaşımlar sürecin en önemli parçalarından biridir (Paksoy Erbaydar, İnal ve Kaya, 2019, s. 13). Yapılan çalışmada toplumsal cinsiyete ilişkin değerlendirmeler deprem felaketi öncesi sürecin değerlendirilmesi ve deprem felaketi sonrası yaşanan sürecin değerlendirilmesi olmak üzere iki farklı konu bağlamında ele alınmıştır. Toplumsal hayatın kurgulanması ve sorumlulukların paylaşımı konusunda kadınların özellikli olarak kendini dezavantajlı olarak gördükleri ortaya koyulmuştur. Deprem sonrası yaşam alanında cinsiyet rollerinin konumlanışına yönelik yapılan değerlendirmelerde afet öncesi yaşamda var olan rol ve sorumluluk dağılımlarının afet sonrası dönemde de devam ettiği saptanmıştır.

Sonuç

Son yüzyılda insan sayısız afetle karşı karşıya kalmıştır. Kimi zaman insan kaynaklı kimi zaman ise doğa kaynaklı olan afetler ülkelerin mevcut kaynak ve tutumlarına göre farklı etkiler yaratabilmektedir. Benzer şiddetteki depremler farklı ülkelerde farklı ölçülerde yıkıcı etkiler oluşturmaktadır. Bu noktada ülkelerin afetlere hazırlık durumları ve geliştirilen stratejilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerin

uzun yıllardır benimsediği “afetler karşısında güçlü toplum” yaklaşımı son yıllarda pek çok ülkenin gündemine girmeye başlamıştır.

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli yaşanan deprem sonrasında pek çok il büyük ölçüde zarar görmüştür. Deprem sonrasında oluşan yaşam alanları insanlar için travmatik süreçler devam ederken yeni bir adaptasyon sürecini de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte devam eden ve yeniden şekillenen sosyal yaşamın toplumsal cinsiyet unsurları üzerinden analizi makalenin odak noktasını oluşturmaktadır. Buradan hareketle ilk olarak katılımcı kadınların sosyo-demografik özellikleri analiz edilmiştir. Çalışmaya Nurdağı’nda çadır kentlerde yaşayan 30 depremzede kadın katılmıştır. Katılımcı kadınların %70’i 16-35 yaş aralığında bulunmaktadır. Kadınların %47’si ortaokul ve altında bir eğitim seviyesine, %53’ü ise lise ve üstü bir eğitim seviyesine sahiptir. Kadınların %64’ü evli, %33’ü bekar ve %3’ü boşanmış olduğunu belirtmiştir. 3 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip kadınların oranı %43’tür. Kadınların çocuk sahibi olmasının onların depreme yönelik endişe ve kaygılarını annelik üzerinden ortaya koymalarında etkili olduğu saptanmıştır.

Kadınların %21’i eşinin işsiz olduğunu, %79’u ise eşinin çeşitli mesleklere (serbest meslek, memur, emekli, astsubay, imam, işçi) sahip olduğunu belirtmiştir. Kadınların %25’inin kendine ait bir geliri bulunmamaktadır. Çalışma kapsamında kadınların sahip olduğu eğitim düzeyi yükseldikçe eşitsizlik vurgusunun genellikle ön plana çıktığı saptanmıştır. Ancak bu noktada eğitim durumu toplumsal cinsiyete yönelik bilinç düzeyi üzerindeki tek etken değildir. Kadınların içinde yaşadıkları kültürel yapı ve aile öğretilerinin de en az eğitim düzeyi kadar etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal yaşamda toplumsal cinsiyete ilişkin genel kabullerin neler olduğu yönünde sahip olunan bilinç düzeyi noktasında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin durum sorgulanmak istenmiştir. Bu noktada kadınların %43’ü toplumsal cinsiyet rolleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Yapılan açıklamaların temel odak noktasını genellikle eşitsizlik, ayrımcılık ve emek kavramları oluşturmaktadır. Ancak burada dikkat çeken bir nokta da kadınların sosyal yaşamı söz konusu kavramlar ile açıklarken bu kavramların karşılığı olan toplumsal cinsiyet kavramına yönelik bir bilgiye sahip olmamaları durumudur. Kadınların %57’si toplumsal cinsiyet rollerine dair bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda istenilen bilinç değişimi noktasında farkındalık eğitimlerinin önemini ortaya koymaktadır. Kadınlar sosyal yaşamı değerlendirirken erkeklerin ve kadınların eşit fırsatlara sahip olmadığını vurgulamaktadırlar (%80). Bununla birlikte kadınların sahip olduğu bakış üzerinde geçmiş öğretilerin ve kültürel öğelerin oldukça etkili olduğu saptanmıştır.

Kadının toplumdaki temel görevi ne olduğu sorusuna daha çok (%70) aile, annelik ve edep kavramları ile açıklama getirilmiştir. Kadınların %67’si deprem felaketi ve sonrasında ortaya çıkan durumlardan kadınların daha çok etkilendiğini belirtmiştir. Bunun nedeni olarak genellikle sosyal yaşamda erkeklerden daha fazla sorumluluk üstlenmeleri ve daha duygusal olmaları durumunu vurgulamışlardır (*G.K. 4, G.K. 28, G.K. 7, G.K. 8, G.K. 14*). Kadın sorunları konusunda ise kadınların tamamı kadınların sorun alanlarının bulunduğunu belirtmiş ve genel olarak ortaya konulan sorun alanlarının ekonomik yetersizlikler, eğitimsizlik, örf ve adetler, yetiştirilme tarzı, toplumsal baskılar ve aile yapısı şeklinde olduğu görülmüştür.

Deprem afeti öncesinde çeşitli risk unsurlarının saptanması ve ulusal düzeyde eylem planlarının modern afet yönetimi bakış açısıyla oluşturulması oldukça önemlidir. Gelişen yeni teknolojiler ve yeni yöntemler göz önünde bulundurularak afet yönetim sistemlerinin güncellenerek planlanması buradan hareketle toplumsal cinsiyet unsurlarının da göz önünde bulundurulması afet yönetimi üzerindeki başarıyı arttıran önemli etmenlerdendir. Afetler konusundaki en önemli süreç kuşkusuz afet yaşanmadan alınan önlemlerin diğer bir deyişle önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesi sürecidir. Bu süreçte atılan adımlar büyük önem taşımaktadır. Afet öncesi olduğu kadar afetlerden sonra gerçekleştirilen çalışmalar da sürecin organizasyonu, eksik noktaların tespiti ve güçlendirme çalışmalarının yönünü belirlemek adına oldukça önemlidir. Bu noktada deprem sonrası süreç incelenirken kadınlara aile içi ilişkilerinin nasıl etkilendiği sorulmuştur. Kadınların %50’si ailelerinin değerini anladığını ve birbirlerine kenetlendiklerini belirtmişlerdir. Kadınların %43’ü ise aile ilişkilerinin depremin felaketinden sonra olumsuz bir biçimde etkilendiğini söylemiş ve özellikle yaşanan felaketin psikolojik boyutuna vurgu yapmıştır. Kayıpların ya da tanık olunan acı verici olayların yaşattığı travmatik duygular dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra yaşanan

travmatik olaylar sonucunda aile içi ilişkilerde gergin davranışların meydana geldiğini ve yaşadıkları mekânın bu durumu önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Kadınların %7'si ise aile içi ilişkilerinin deprem felaketinden etkilenmediğini belirtmiştir.

Kadınların deprem sonrası yaşadıkları çadır kentlerde bir kadın olarak kendilerini dezavantajlı hissedip hissetmedikleri araştırılmıştır. Bu noktada kadınların genellikle kamusal alan yani ev dışı alana ilişkin konularda ve kadın olarak sahip olunan birtakım gereksinimlere ulaşmada kendilerini dezavantajlı olarak hissettikleri saptanmıştır. Ilgın ve Karagül'ün (2022, s. 98) "Afet Süreçlerinde Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinde Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Deneyimleri: Çanakkale İli Örneği" başlıklı çalışmasında 20 arama kurtarma personelinin afet döneminde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik algıları incelenmiş ve çalışma sonucunda kadınların erkeklere oranla afet bilincine daha az sahip oluğu ve bu yüzden afetlerden daha fazla etkilendiği belirtilmiştir.

Kadınların deprem felaketi sonrasında yaşadıkları sorunlar konusunda sıklıkla vurguladıkları başlıklar özel alan gereksinimi, hijyen sorunu, mahremiyet ve güvenlik sorunu şeklindedir. Bu noktada depremden önceki sosyal yaşam ve çadır kentteki sosyal yaşam sorumluluklarının paylaşımı noktasında kadınların %83'ü erkek ve kadınların paylaşımlarının değişmediğini yani toplumsal cinsiyetçi bakış açısıyla devam ettiğini ortaya koymuşlardır. Diğer bir deyişle yeni kurgulanan mekânın sosyal yapılanması da deprem öncesi var olan sistemin devamı şeklinde tezahür etmektedir. Bu noktada atılacak eşitlikçi adımların kadınların deprem sonrası mental durumları ve kamusal alandaki varlıkları üzerinde olumlu etkiler sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim Okay ve İlkaracan'ın (2018, s. 8) "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi" başlıklı çalışmasında kadınların geleneksel rollerine sahip vurguların yer aldığı afet risk azaltma protokollerinin yeniden eşitlikçi bir biçimde düzenlenmesini ve özellikle kadın katılımının planlama ve müdahale aşamalarının her noktasında yeniden yapılandırılması gerektiğine vurgu yaptıkları görülmektedir.

Afetler karşısında oluşturulan eylem planları hazırlık, müdahale, iyileştirme gibi çok farklı aşamalara sahip olmakla birlikte geliştirilen stratejilerin toplumsal cinsiyet eşitliğini barındıran unsurlar ile şekillendirilmesi oldukça önemlidir. Özellikle kadınlardan hareketle dezavantajlı gruplar başta olmak üzere bireylere afet okur-yazarlığı konusunda eğitimler verilmesi ve karşılaşılan çeşitli afet durumlarında sosyal olanaklara eşit erişim şartlarının oluşturulması bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. Yine özellikle eğitim sistemi içinde verilen dersler kapsamında afet farkındalığının oluşturulmasına yönelik derslerin yer alması ve çeşitli tatbikatların yapılması bilinç düzeyinin artması adına atılacak önemli adımlar arasında yer almaktadır. Gelişen teknoloji ve uygulanan yeni yöntemler ışığında afet yönetim sistemlerinin modernize edilmesi buradan hareketle güncellenmesi afet yönetim süreçlerinin başarı oranını arttıracak en önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Yazar katkısı:	Kavramsallaştırma: İBA; Veriyi düzenleme: İBA; Veri Analizi: İBA; Finansman sağlama: İBA, EB; Araştırma: EB; Yöntem: İBA; Proje yönetimi: İBA; Kaynaklar: İBA; Yazılım: İBA; Gözetim: EB; Onaylama: İBA, EB; Görselleştirme: İBA, EB; Taslak metin yazımı: İBA; Gözden geçirilmiş metin yazımı: İBA, EB.
Çıkar çatışması:	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazarlar bu çalışma için mali destek almadıklarını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Çalışmanın etik kurul uygunluk kararı Bursa Teknik Üniversitesi Fen, Mühendislik ve Sosyal Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-69707128-050.02.04-103310 sayılı ve 07.04.2023 tarihli kararı ile alınmıştır.

Kaynakça

- Akçakaya, E.Y., ve Him, M.S. (2020). Yaşlıların sosyal ağlarının afet riski bağlamında değerlendirilmesi. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 4, 3-16.
- Akpolat, Y., Kaya, G., Çalışkan, A., ve Karaağaç, Ş. (2021). İzmir deprem afetinden etkilenenler üzerine sosyolojik bir araştırma: Depremle ilgili toplumsal bilinci etkileyen faktörlerin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 723-753. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.841864>

- Altıparmak, İ. B. (2018). Toplumsal cinsiyet üzerine sosyolojik bir araştırma: Kaynakları ve mücadele alanlarına yönelik öneriler. *Turkish Studies*, 13(18), 179-194. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13823>
- Anderson, K. M., ve Manuel, G. (1994). Gender differences in reported stress response to the Loma Prieta earthquake. *Sex Roles*, 30, 725-733. <https://doi.org/10.1007/BF01544672>
- Caterina, M., Gell, C. F., Lasap, L., ve Turvill, E. (2020). *Toplumsal cinsiyet ve afet risk azaltma*. (G. Yalçın, E. İnal, N. Paksoy Erbaydar ve E. Kaya, Çev.). Paradigma Akademi.
- Cebecioğlu, G., ve Altıparmak, İ. B. (2016). Tekstil işçilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin tavır ve tutumları. *International Journal of Humanities and Education*, 2(3), 123-143.
- Chaulagain, H., Gautam, D., ve Rodrigues, H. (2018). Revisiting major historical earthquakes in Nepal: Overview of 1833, 1934, 1980, 1988, 2011, and 2015 seismic events. *Impacts and insights of the Gorkha earthquake*, 1-17. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-812808-4.00001-8>
- Çakmak H, Ocaktan M. E., ve Akdur R. (2018). Doğal afetler, eşitsizlikler ve sağlık sonuçları. A. Akın (Yay. haz.), *Eşitsizlikler ve sağlık sonuçları* içinde (ss. 88-94). Türkiye Klinikleri.
- Çapcıoğlu, İ., ve Çetin, K. (2020). Kavramsal olarak toplumsal cinsiyete kısa bir bakış. M. Talas (Yay. haz.), *Toplumsal cinsiyet* içinde (ss. 27-92). İksad.
- Çelebi Boz, F., ve Şengün, H. (2017). Afet ve kalkınma ilişkisinde kadın. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 59, 359-374. <https://doi.org/10.9761/JASSS7224>
- Çılğın, T. (2023). 21. Yüzyılda Türkiye'de ve Dünya'da engelli kadınların çalışma hayatında yaşadıkları sorunların ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere rağmen devam etmesi paradoksu. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1323-1352. <https://doi.org/10.54752/ct.1280838>
- Demirci, K., ve Avcu, T. (2021). Afet süreçlerinde kadın bireylerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri: İzmir ili örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 11(1), 86-105.
- Dursun, G. (2020). Yaşam beklentisinde afetlerin toplumsal cinsiyet uçurumu üzerine etkisi: Doğrusal olmayan Ardl modeli. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(40), 65-87. <https://doi.org/10.35343/kosbed.820335>
- Düger, Y., ve Yaman, M. (2022). Doğal afetler bağlamında kadına yönelik cinsiyet temelli insan hakları ihlalleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 931-952.
- Enarson, E., ve Meyreles, L. (2004). International perspectives on gender and disaster: Differences and possibilities. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 24(10/11), 49-93. <https://doi.org/10.1108/01443330410791064>
- Fothergill, A. (1996). Gender, risk and disaster. *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, 14(1), 33-56.
- Güdeklı, A. (2016). *Küreselleşme ve toplumsal cinsiyet açısından küresel erkek(lik) ve medya*. Literatürk.
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde kadın ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile çıkarılması gereken dersler (Haiti ve Japonya depremi örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 440-460. <https://doi.org/10.21733/ibad.1039215>
- Güngör, V., ve Aşkın, D. (2021). Afet ve aile içi ilişkiler: Covid-19 pandemisinin aile içi tartışma ve şiddet üzerindeki etkileri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 46-55. <https://doi.org/10.47130/bitlissos.931160>
- Horton, L. (2012). After the earthquake: Gender inequality and transformation in post-disaster Haiti. *Gender & Development*, 20(2), 295-308. <https://doi.org/10.1080/13552074.2012.693284>
- Ilgın, H. Ö., ve Karagül, D. (2022). Afet süreçlerinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde sivil toplum kuruluşu çalışanlarının deneyimleri: Çanakkale ili örneği. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 85-103.
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., ve Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123. <https://doi.org/10.5222/otd.sup2.2012.082>
- İnal E., ve Paksoy Erbaydar, N. (2012). 2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı'nın toplumsal cinsiyet bakış açısı ile incelenmesi. *Fe Dergi*, 8(1), 33-49. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000150
- Karadağ, Z., ve Eroğlu, D. (2019). Kırsal alanda yaşayan engelli kadınların toplumsal hayata katılımında toplumsal cinsiyete bağlı etkiler-Bulanık ilçesi örneği. *Sosyoloji Dergisi*, (39), 33-52.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı nicel-nitel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Nobel Yayınları.
- Kişi, G. (2022). *Depremın sosyolojik boyutu: 2020 Elâzığ depremedeleriyle yapılan niteliksel bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Krishnaraj, M. (1997). Gender issues in disaster management: The Latur earthquake. *Gender, Technology and Development*, 1(3), 395-411. <https://doi.org/10.1080/09718524.1997.11909865>
- Kung, Y. W., ve Chen, S. H. (2012). Perception of earthquake risk in Taiwan: Effects of gender and past earthquake experience. *Risk Analysis: An International Journal*, 32(9), 1535-1546. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2011.01760.x>

- Kurtdaş, M. Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet ve toplumsal değişme. Z. Kızmaz (Yay. haz.), *Değişim sosyolojisi* içinde (ss. 268-295). İstanbul: Lisans.
- Okay, N., ve İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Resilience*, 2(1), 1-12. <https://doi.org/10.32569/resilience.431075>
- Paksoy Erbaydar, N., İnal, E., ve Kaya, E. (2019). *Afet mevzuatının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi*. Paradigma.
- Saygılıgil, F. (2020). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Dipnot Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) (2014). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>.
- Talu, N. (2016). İklim değişikliği ve toplumsal cinsiyet politika belirleme süreçleri. *Yasama Dergisi*, (33), 68-87.
- Thapa, V., ve Pathranarakul, P. (2019). Gender inclusiveness in disaster risk governance for sustainable recovery of 2015 Gorkha Earthquake, Nepal. *International journal of disaster risk reduction*, 34, 209-219.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>.
- Ünür, E. (2021). Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Doğal afetlerde cinsiyete dayalı zarar görülebilirlik farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351-381.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56
- Yerlikaya Şaşmaz, O. (2022). Afet sosyolojisi. İ. Dölek (Yay. haz.), *Afetlerle yaşamayı öğrenmek* içinde (ss. 73-90). Pegem Akademi.
- Yumarni, T., Amaratunga, D., ve Haigh, R. (2014). Assessing gender vulnerability within post-earthquake reconstruction: Case study from Indonesia. *Procedia Economics and Finance*, 18, 763-771. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)01000-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)01000-4)